

Investigating and Analyzing the Effectiveness of the Role of Art in Maintaining Calmness and Creating Vitality for Citizens in Social Crises

Zhara Mirzaee Nokhale¹, Parisa Arvand^{2*}

1. Department of Art Research, Faculty of architecture & art. University of Guilan, Rasht, Iran

2. Assistant Professor, Department of Painting, Faculty of architecture & art. University of Guilan, Rasht, Iran

Highlights:

- The multifaceted contributions of art to urban studies were presented in both theoretical and practical dimensions.
- Urban environments were examined as dynamic and essential contexts for maintaining calmness, creating vitality, and fostering resilience.
- The findings underscored the ability of cities to rebuild the capacity and motivation of citizens to face major crises.
- The research highlighted the critical role of cities in supporting human societies during major challenges.

ARTICLE INFO

EXTENDED ABSTRACT

UPK, 2025

VOL. 9, Issue 4, PP, 79-97

Received: 11 Aug 2025

Accepted: 02 Oct 2025

Article Type:

Research article

Keywords: Calmness, Citizens, social crises, Grounded Theory

Cite this article:

Mirzaee Nokhale, Z., Arvand, P. (2025). Investigation and Analysis of the Role of Art in Maintaining Calmness and Creating Joy in Humans During Social Crises. *Urban Plan Knowl*, 9(4), 79-97.

DOI:

[10.22124/UPK.2026.31309.2048](https://doi.org/10.22124/UPK.2026.31309.2048)

Introduction: Throughout human history, numerous devastating and widespread events have been recorded that have caused death and irreparable damage to humanity. From the perspective of the World Health Organization, such events disrupt the natural order and create a level of pain and suffering that is beyond the capacity and tolerance of the affected society and ultimately destroys human tolerance. In the present era, at the time of writing this research, COVID-19 was first identified in Wuhan, Hubei Province, China in December 2019 and was declared a pandemic by the World Health Organization on March 11, affecting citizens around the world. The coronavirus and the COVID-19 pandemic are one of the most important crises of the last century and the beginning of the third millennium, which have affected human life in all its dimensions, from cultural relations to social, political, and economic. This disease, as a destructive and global event, has brought undesirable consequences to humanity and created undesirable conditions in societies around the world. The aim of the present study is to examine the influential characteristics of art as a means of restoring happiness and calmness to citizens and helping them overcome critical and challenging situations such as COVID-19.

Methodology: This research was conducted with a mixed approach (quantitative and qualitative) and applied in nature. In terms of methodology, it is a descriptive-correlational study. Data were collected through semi-structured interviews based on grounded theory, which were selected for their flexibility and depth. The sample comprised 60 faculty members and students from the Faculty of Art and Architecture at the University of Guilan, selected for their familiarity with art's role in daily life. This purposive sampling ensured access to a population aware of the functions of art, thereby increasing the validity and reliability of the findings.

*Corresponding Author: p_arvand@guilan.ac.ir

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Result: The resulting model illustrates how conditions and interactions mediate the effectiveness of art, manifesting in outcomes like personal growth and the ability to tolerate grief. The final stage integrated and refined the theory by systematizing the connections between categories into a coherent narrative and visual model. This model describes the mechanisms of art to promote calmness and happiness during crises, conditional on the following:

Causal Conditions: Psychological distress and low morale caused by the crisis.

Contextual Conditions: Citizens' emotional stability and readiness to cope.

Intervening Conditions: The presence of a prepared and reflective state of mind that facilitates engagement with art.

Actions and Interactions: Self- Understanding, participation in joyful artistic activities, and aesthetic appreciation.

Consequences: Enhanced psychological resilience and capacity to cope with grief. Six main components of the role of art in crisis were identified:

1. **Self-Understanding:** Art enhances insight and emotional control, enabling individuals to navigate uncertainty and meaningfully contribute to social resilience.
2. **Joyful Living:** Artistic engagement cultivates psychological flexibility, helping individuals maintain optimism and adapt to adversity.
3. **Grief tolerance:** Creative expression acts serves as a therapeutic channel for coping with grief and pain, building emotional strength.
4. **Balance and Management Capacity:** Art enhances personality adjustment and creative problem-solving, and promotes empathy and moral awareness, which are crucial for social cohesion.
5. **Growth and Maturity:** By playing an educational role, art encourages cognitive growth, imagination, and the transformation of social norms, facilitating social progress after a crisis.
6. **Awe and Admiration:** By evoking wonder, art provides mental sanctuary and encourages solidarity, reducing isolation and fostering collective hope.

This research uniquely utilizes a comprehensive grounded theory paradigm model that simultaneously considers causal, contextual, and intervening conditions alongside actions and consequences, offering a holistic framework for understanding art's efficacy in times of crisis. Unlike prior studies that have only addressed individual aspects, this model integrates multiple dimensions to explain how art stimulates both individual and social resilience. Furthermore, involving a knowledgeable sample of art professionals and students enriched the depth of the developed theory.

Discussion: In this study, data derived from 60 in-depth interviews with art faculty members and students were analyzed using a grounded theory methodology to examine the effectiveness of art in promoting calmness and vitality during the COVID-19 pandemic. The analysis was conducted after a systematic coding process including open, axial, and selective coding phases, supported by MAXQDA software to ensure accuracy and transparency. To ensure validity, the emerging theory was reviewed by participants, and adjustments were made. Test-retest reliability was calculated, showing an acceptable consistency coefficient of 67%, confirming the reliability and validity of the coding procedure. In the second phase, relationships between the categories were examined and structured around a central phenomenon, called the core category. Using a paradigm model, the data were organized into causal conditions, contextual factors, intervening conditions, actions/interactions, and consequences. The core category focused on the role of art in facilitating psychological relief and joyful interaction in the midst of crisis. Contextual factors such as achieving emotional equilibrium and an "aware and reflective mindset" were identified as critical moderators of the impact of art.

Conclusion: This study provided a comprehensive model that explains how art effectively promotes calmness and vitality during crises such as the COVID-19 pandemic. Using grounded theory and systematic coding of interviews with knowledgeable art professionals and students, the research identified key conditions—psychological distress, emotional stabilization, and mental readiness—that influence art's impact. These conditions enable meaningful engagement with art through self-awareness, joyful activities, and aesthetic appreciation, which foster personal growth and resilience in the face of adversity. The proposed paradigm model uniquely integrates causal, contextual, and intervening factors with actions and outcomes, offering a holistic framework not previously applied in this field. Methodologically, this approach represents a novel contribution to understanding art's role in enhancing mental well-being and social cohesion during unpredictable, widespread crises. The findings highlight the potential of artistic interventions as vital tools for supporting individuals and communities through challenging times.

بررسی و تحلیل اثربخشی نقش هنر در حفظ آرامش و ایجاد نشاط شهروندان در بحران‌های اجتماعی

زهرا میرزایی نوخاله^۱ و پریسا آرونند^{۲*}

۱. کارشناسی ارشد، پژوهش هنر، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

۲. استادیار، گروه نقاشی، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

نکات برجسته:

- محیط‌های شهری به عنوان پلتفرم‌های پویا و ضروری برای حفظ آرامش، ایجاد نشاط و تقویت تاب‌آوری بسیار با اهمیت هستند.
- یافته‌ها بر توانایی شهرها در بازسازی ظرفیت و انگیزه شهروندان برای مواجهه با بحران‌های بزرگ تأکید نمود.
- این تحقیق نقش حیاتی شهرها در حمایت از جوامع بشری در طول چالش‌های بزرگ را برجسته کرد.

چکیده

اطلاعات مقاله

بیان مسئله: شیوع بیماری کووید ۱۹ یکی از مهم‌ترین بحران‌های اجتماعی مخرب سده اخیر در جهان است که حیات بشر را در همه ابعادش تحت تأثیر قرار داده و پیامدهای بیشماری در جوامع مختلف بر جا گذاشته است. این پیامدها نه تنها به واسطه مخاطره انداختن سلامت و حیات جسمانی انسان، بلکه به سبب اجرای سیاست‌هایی همچون فاصله گذاری‌های گسترده اجتماعی، قرنطینه‌های اجباری و ترک زندگی اجتماعی موجی از آسیب‌های منفی روحی و روانی مانند ترس، استرس، اضطراب‌تهایی را در میان شهروندان جهان ایجاد نمود. این شرایط انزوا بیش از هر زمان دیگر نیاز به آرامش و دستیابی به نشاط و انگیزه زیستن را بطور بی سابقه‌ای در میان جوامع بشری مورد تأکید قرار داد.

هدف: این پژوهش به معرفی مولفه‌های تأثیرگذار هنر به عنوان عاملی در بازگرداندن نشاط و آرامش به شهروندان برای گذر از بحران‌های سخت در جامعه همچون کووید ۱۹ می‌پردازد.

روش: پژوهش حاضر (کمی-کیفی) و تحلیل آن از منظر هدف، کاربردی است. جمع‌آوری داده‌ها نیز از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته انجام شده است. جامعه آماری بر اساس نظریه گراندد، تعداد ۶۰ نفر از اساتید و دانشجویان دانشکده هنر به عنوان نمونه‌های متخصص به عملکرد هنر در زندگی انتخاب شده است. این انتخاب اهمیت جامعه آماری مطلع به کارکرد هنر برای دستیابی به نتایج دقیق را فراهم آورده است.

یافته‌ها: شرایط زمینه‌ای (فضای هنری) در تعادل یافتن افراد در مواجهه با بحران‌های سخت به همراه ذهنی آماده و به یاد آورنده به عنوان شرایط مداخله‌گر، کنش‌ها و تعاملات حاصل از اثربخشی هنر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این کنش‌ها حاصل اثربخشی هنر و شامل درک خود، فعالیت‌های شادی بخش، تحسین هنر می‌شود. در نهایت پیامدهای همچون تحمل‌اندوه و رشد را در شرایط سخت همچون بحران‌های سخت اجتماعی ایجاد می‌نمایند.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد فعالیت‌های هنری، از دیدگاه شهروندان آشنا به عملکرد هنر، نقش مؤثری در کاهش بار روانی و مدیریت اضطراب و استرس ناشی از بحران همه‌گیری داشته است. این فعالیت‌ها با تقویت امیدواری و نشاط اجتماعی، به شهروندان کمک می‌نماید تا در برابر بحران‌های همه‌گیر اجتماعی، انگیزه و توان لازم برای ادامه‌ی زندگی تا رسیدن به راه‌حل مناسب را حفظ نمایند. این نتایج بر اهمیت استفاده و توسعه برنامه‌های هنری در طراحی شهری به‌عنوان راهکاری کارآمد در مقابله با پیامدهای روانی اجتماعی تأکید می‌کند.

دانش شهرسازی، ۱۴۰۴

دوره ۹، شماره ۴، صفحات ۹۷-۷۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۲

نوع مقاله:

پژوهشی

کلید واژه‌ها: آرامش، شهروندان، بحران‌های

اجتماعی، نظریه گراندد.

ارجاع به این مقاله:

میرزایی نوخاله، زهرا، آرونند، پریسا. (۱۴۰۴). بررسی و تحلیل اثربخشی نقش هنر در حفظ آرامش و ایجاد نشاط شهروندان در بحران‌های اجتماعی، دانش شهرسازی، ۹(۴)، ۹۷-۷۹.

DOI:

[10.22124/upk.2026.31309.2048](https://doi.org/10.22124/upk.2026.31309.2048)

بیان مسئله

در تاریخ بشر رویدادها و اتفاق‌های مخرب همه‌گیر زیادی به ثبت رسیده است که برای بشر مرگ و صدمات جبران‌ناپذیری را رقم زده است. از دیدگاه سازمان بهداشت جهانی، حوادث این چنینی اوضاع طبیعی موجود را به هم می‌ریزند و سطحی از درد و رنجش را به وجود می‌آورد که از ظرفیت و توان تحمل جامعه تحت تأثیر، بیشتر بوده و تاب تحمل انسان را نابود می‌کند (Basilaia & Kvavadze, 2020). در عصر حاضر و در زمان نگارش این پژوهش بیماری Covid_19 برای اولین بار در دسامبر ۲۰۱۹ در شهر و وهان استان هوی، کشور چین شناسایی شد و در ۱۱ مارس، توسط سازمان جهانی بهداشت به عنوان یک بیماری همه‌گیر که شهروندان را در سرتاسر جهان درگیر خود ساخته به ثبت رساند (Dhawan, 2020). ویروس کرونا و بیماری کووید ۱۹ یکی از مهم‌ترین بحران‌های یک سده اخیر و البته آغاز هزاره سوم است که حیات بشر را در همه ابعادش، از مناسبات فرهنگی گرفته تا مناسبات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را تحت تأثیر خود قرار داده است. این بیماری، همچون یک رویداد مخرب و همه‌گیر در جوامع مختلف جهانی عواقب نامطلوبی را برای انسان به همراه داشته و باعث پدید آمدن شرایط ناخواسته در جوامع مختلف شده است. ترس و اضطراب ناشی از شرایط به وجود آمده، همچون مرگ هزاران انسان و ناتوانی در حل این بحران توسط جامعه جهانی بر روحیه انسان تأثیر جبران‌ناپذیری بر جا نهاده است (Doucet et al., 2020). این اضطراب باعث شد همچون حوادث مخرب و همه‌گیر در تاریخ چون طاعون و آنفولانزا، آستانه تحمل و پذیرش وقایع روزمره در انسان‌ها کم شود و احساس آرامش انسان از بین برود و روزگاری سخت را از لحاظ روحی و شرایط روانی سپری کند (Maurin & McNally, 2008). همه‌گیری جهانی کرونا نه تنها به تغییرات اساسی در تعاملات روزمره انسان‌ها از قبیل دست دادن و سایر کنش‌های رو در رو و متقابل اجتماعی منجر شد، بلکه روابط اجتماعی کلان و فرا ملی را نیز دستخوش تغییرات اساسی کرد (Ravichandran & Shah, 2020). در چند دهه گذشته، استفاده از ابزارهای نوین نظیر ویدیو کنفرانس و ابزارهای مبتنی بر شبکه، برای تعاملات اجتماعی و همکاری‌های علمی معمول شده بود، اما رواج عمومی پیدا نداشت (Sintema, 2020). ملاقات با اهداف مختلف، در سطح محلی، ملی و فرا ملی امری معمول بود و میلیون‌ها سفر فرهنگی، علمی با اهداف متفاوت در سطح جهان انجام می‌شد. همه‌گیری کرونا و نگرانی از ابتلا به آن، ارتباطات انسانی و علمی را به تعاملات غیرمستقیم مبتنی بر شبکه محدود نمود. به همین سبب وضعیت امروزی جهان متأثر از شیوع بیماری کرونا، موقعیت اجتماعی جدیدی است که تغییراتی دائمی در نگرش انسان‌ها نسبت به بسیاری از موضوعات از جمله رویدادهای فرهنگی و هنری ایجاد کرده است (Subedi et al., 2020). به‌منظور جلوگیری از شیوع بیشتر این ویروس، مکان‌های عرضه و ارائه آثار هنری همچون موزه‌ها، گالری‌ها و سالن‌های نمایش بسته شدند و بازگشایی و از سرگیری بسیاری از رویدادهای فرهنگی و حضور در اماکن عمومی هنری تا مدت‌ها ناممکن و یا با تأخیر انجام شد. در کشاکش این بحران، تجربیات جدید و ارزشمندی نیز در زمینه استفاده از شیوه‌های نوین عرضه آثار هنری از جمله بهره‌گیری از امکانات فضای دیجیتال به‌عنوان عرصه‌ای درخور توجه برای نمایش آثار هنری رقم خورد که تأثیراتی فراگیر و ماندگار بر آینده هنر و عرضه محصولات فرهنگی و هنری داشته است (Wang et al., 2020). با این وجود و با این تغییرات، تأثیر پتانسیل‌های هنر و آثار هنری برای کاهش پیامدهای روحی و روانی در دوران کرونا غیرقابل انکار بوده است. از انجاییکه مقابله با چنین حوادث و وقایع ناگوار، با وجود تلاش‌های بشر در یافتن راه‌حل مفید و مناسب برای این معضل بزرگ، بازگرداندن یک آرامش نسبی و اطمینان دادن به افکار عمومی برای یافتن درمان و نجات انسان از این ترس و اضطراب دغدغه محققان در هر جامعه‌ای گردید، توجه به پتانسیل‌های هنر نیز مورد توجه قرار گرفت. یکی از راهکارهای مقابله با شرایط حاضر و تحمل سختی و مشقت‌های روحی و روانی حاکم بر جامعه که بر اثر همه‌گیر بودن بیماری کووید به وجود آمد، پناه بردن به هنر است. در این خصوص جمله زیبایی نیچه، فیلسوف نظریه حقیقت در باره هنر و زندگی که می‌گوید: «هنر داریم تا حقیقت ما را نابود نکند» توجه را در این دوران به خود طلب می‌کند. در واقع بر اساس این نظریه هنر انسان را در زندگی از نیستی و نابود شدن نجات می‌دهد و می‌تواند در عصر حاضر آرامشی بر افکار انسان پدیدار سازد (Sabol, 2017). از نگاه نیچه آنچه زندگی را ممکن و قابل تحمل می‌سازد، نگاه زیبا به جهان است. اگر انسان جهان را از منظر زیباشناسی بنگرد، زیباست و قابل زیستن و زندگی با همه رنج‌ها و مشقت‌هایش تنها در این صورت قابل تحمل خواهد بود. نیچه در تفکرات اساطیری دو نگرش دیونیسوسی و آپولونی را به آثار هنری نسبت داده است که نشان می‌دهد یونانیان که در هنر سرآمد سایر تمدن‌ها به شمار می‌رفتند از راه هنر بر فنا و نیستی که بنیاد هستی را تهدید می‌کند، غلبه کرده‌اند. نظریه آپولونی در هنر به مفهوم عالم خیال و جهان زیبا در رویا و نظریه دیونیسوسی که در قالب موسیقی باعث رهایی از غم دنیا و رنج و مصائب زندگی می‌شود. این نوع نگرش نگاه انسان به شرایط اطراف را تغییر می‌دهد و به قول نیچه تراژدی عالم را برای انسان می‌سازد (Schwartz, 2020).

با نگاه زیبایی‌شناسانه نیچه در قالب اساطیر و نقش عملکرد هنر، موجودات در مقابله با سختی‌ها و مصایب توان اراده و قدرت می‌یابند تا بتوانند از شرایط حاضر عبور کنند. بنابراین می‌توان با سوق دادن افراد جامعه و جلب نظر به هنر و تأثیرگذاری بر روح و روان انسان بخش کوچکی از آرامش و احساس شادی را هرچند کوتاه به جامعه بازگرداند. به نوعی افراد جامعه و یا همان شهروندان یک جامعه را به وسیله تأثیرپذیری از هنر برای یافتن راه حلی مناسب به آرامش فراخواند تا توان و انگیزه موقت برای ادامه زندگی و فایق آمدن بر مشکلات را داشته باشند.

نقش هنر و تأثیرات مثبت آن در جامعه در دوران‌های مختلف زندگی انسان‌ها روشن است و در عصری که انسان در آن زندگی می‌کند، هنر از جایگاه بالای در بین افراد جامعه برخوردار است. زیرا هنر از روح انسان سرچشمه گرفته و نمود آن باعث نوعی تزکیه در وجود انسان می‌شود و آرامشی را در روحیه انسان پدیدار می‌سازد. بنابراین هدف پژوهش حاضر معرفی ویژگی‌های مؤثر هنر به عنوان عامل و راه حل مناسب جهت گذر از شرایط سخت در بازگرداندن نشاط و آرامش به جامعه در شرایط بحرانی می‌باشد. پاسخ به سوال از دغدغه‌های مهم این پژوهش می‌باشد که هنر بر اساس چه عملکردهایی می‌تواند در شرایط بحرانی همچون شرایط پیش آمده در دوران همه‌گیری (کووید ۱۹) نشاط و آرامش و در نهایت تحمل شرایط را تا رسیدن به راه حل به شهروندان در جامعه بازگرداند.

مبانی نظری

در تعریف کلی از پاندمی می‌توان گفت که به عنوان شیوع یک نوع بیماری همه‌گیر و جهانی اشاره دارد که مرزهای بین‌المللی برای آن معنایی ندارد و شهروندان را در نقاط مختلف جهان درگیر می‌کند. حتی شامل انسان نمی‌شود و گیاه و حیوان و سایر موجودات نیز از آن در امان نیستند. سازمان بهداشت جهانی که با نام اختصاری W.H.O، شناخته می‌شود در سال ۲۰۱۰ واژه پاندمی را همه‌گیری و گسترش بیماری که دور از انتظار بشر است، معرفی کرده است (Johnson & Mueller, 2002). از خصوصیت پاندمی مبتلا شدن عده زیادی از انسان‌ها در چندین قاره جهان است. در زمان رخ دادن پاندمی در جهان سازمان‌های بین‌المللی مختلف همانند سازمان جهانی بهداشت (W.H.O) و سازمان ملل متحد وارد عمل می‌شوند و تلاش می‌نمایند مدیریت بحران را بر عهده گیرند. حفاظت از گروه‌های آسیب‌پذیر و جلوگیری برای گسترش هر چه بیشتر باعث می‌شود که از منع ارتباط امور و مرور و قرنطینه استفاده کنند. درباره بیماری کووید ۱۹ که پس از انتشار آن ده‌ها هزار نفر را درگیر نمود وحشتی گسترده جهان را فرا گرفت و تمام قاره اروپا و آسیا را به سرعت درگیر نمود قرنطینه از روش‌های به کار رفته در این خصوص بوده است (Kobasa, Takada & Shinya, 2004).

پاندمی‌ها، همه‌گیری بیماری در مقیاس بزرگی هستند که میلیون‌ها نفر را در شهرهای مختلف دنیا تحت تأثیر قرار می‌دهند و گاهی در سراسر جهان منتشر می‌شوند و زندگی شهری را تحت تأثیر جدی خود قرار می‌دهند. ویروس یا باکتری‌ای که موجب پاندمی می‌شود، ارگانسمی است که بیشتر افراد از قبل در برابر آن ایمنی ندارند و به راحتی از فردی دیگر منتقل شده و منجر به بیماری شدید می‌شوند. بیماری‌هایی منجر به پاندمی می‌شوند بخشی از بیماری‌های عفونی در حال ظهور بوده و شامل عوامل بیماری‌زایی هستند که به تازگی تشخیص داده شده‌اند (Peiris, Yu & Leung, 2004). آسیب‌های ناشی از شرایط زندگی در زمان شیوع ویروس کرونا چنان به سلامت روان خانواده‌ها و اجتماع تأثیر گذاشت و فشارهای شدید عاطفی و روانی را بر آنها تحمیل نمود که همه ابعاد زندگی انسان را دچار دگرگونی ساخت. درگیری‌های بین فردی، محدودیت‌های ارتباط اجتماعی، عدم تمرکز، مشکلات یادگیری و احساس تنهایی از پیامدهای روانشناختی ویروس کووید به طور جدی نیاز به یافته‌های علمی جهت مقابله با این شرایط را ضروری نمود (Fathi Dooki et al., 2023). همچنین واقعیت امر نشان می‌داد که بیماری کووید-۱۹ بیشترین آسیب را در محیط‌های شهری برجا گذاشت. کلان‌شهرها به دلیل عدم توسعه زیرساخت‌های مناسب و بسیار ضعیف شهری از جمله فرهنگ سازی‌های ضعیف و عدم مدیریت یکپارچه دچار آسیب زیادی شدند. بدین منظور بازگشت هرچه سریعتر به روال گذشته و رسیدن به تاب‌آوری شهری از الویت‌های اصلی در جوامع به شمار می‌رفت (Shohani, 2022). با توجه به اینکه مواجهه با بیماری کرونا برای جوامع غیرقابل تصور و خارج از کنترل بود، بر عملکرد بسیاری از تعاملات اجتماعی تأثیر گذاشت. ضرورت اعمال محدودیت در تماس‌های فیزیکی، رعایت قرنطینه و محرومیت از هرگونه تعامل اجتماعی، زمینه‌ساز شکل‌گیری مسائل روان‌شناختی متعددی گردید. ترس، اضطراب و استرس بر عملکرد افراد و شرایط زندگی خانواده‌ها تأثیر گذاشت و احساسی مبهم از آینده و یأس را به وجود آورد. با توجه به اینکه شناسایی این چالش‌ها مستلزم برنامه‌ریزی در سطح جامعه است،

اتخاذ رویکردهای فرهنگ‌محور نقش مهمی در افزایش سطح مشارکت جامعه در مدیریت بحران داشته است (Khazaei, 2023). هنر با ویژگی‌های اثرگذار بر افراد جامعه، به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مؤثر در برنامه‌ریزی و مقابله با بحران در همه‌گیری کووید-۱۹ محسوب می‌شود که مطالعه آن در شناخت و سنجش میزان این تأثیرپذیری بسیار حائز اهمیت بوده است. مولفه‌هایی همچون ایجاد نشاط و برقراری آرامش که در فضای بحرانی جامعه همچون ابزاری کارآمد میزان تاب‌آوری را تا زمان حل مشکل برقرار می‌سازد.

مبانی اندیشه‌ای نشاط و آرامش

نشاط واژه‌ای عربی از ریشه «نشط» معنایی چون «هتزاز» و «حرکت» از آن دریافت می‌شود، برخی لغت‌شناسان، «نشاط» را حالتی شناخته شده در انسان می‌دانند که با تعبیری چون «تفتح» به معنای گشودگی و انبساط نفس از آن یاد می‌کنند. برخی دیگر ماده «نشاط» را به معنای آمادگی و سرزندگی نفس برای انجام دادن کار و مانند آن می‌دانند. در لغت‌نامه دهخدا، «نشاط» به معنای «شادی» و «طرب» آمده است. بنابراین از نظر لغوی می‌توان کلمه «شادی» را معادل فارسی برای کلمه «نشاط» در نظر گرفت (درویشی، ۱۴۰۰: ۱). نشاط به عوامل و متغیرهای مختلف اجتماعی و فردی بستگی دارد که این نیازها از یک سو به حکومت و از سوی دیگر به جامعه و نظام ارزشی در نهایت خود شخص وابسته است. جامعه از جهتی به وجود آورنده شرایطی است که توانایی این را دارد که فرد را به سوی تحقق اهداف و آرزوهای فردی سوق دهد و از سوی دیگر می‌تواند زمینه‌ساز تحقق فضایی باشد که در آن فرد می‌تواند به کنش متقابل و ارتباط با هم‌نوعانش که باعث ایجاد آرامش و اطمینان خاطر فرد است برای یک زندگی مناسب بپردازد (Brdulak, A., & Brdulak, 2017). نشاط در زندگی تحت تأثیر ترکیبی از شرایط فردی و اجتماعی است. متغیرهایی مانند، نشاط در زندگی، احساس خوشبختی، اعتماد متقابل و احساس تعهد و مانند این‌ها همه در یک دسته فرهنگی قرار داشته و نشانه نگرش فرد نسبت به خود جهان پیرامونش است (Khademian & Faraji, 2012 ; 20).

نقش نشاط و آرامش شهروندان در پاندمی کووید ۱۹

همه‌گیری کووید-۱۹ به‌عنوان یک بحران جهانی، سلامت روان شهروندان را با چالش‌های بی‌سابقه‌ای مواجه ساخت. از آنجاییکه در ابتدا تنها راه کار استفاده از قرنطینه بود، این راهکار خود سبب به وجود آمدن آسیب‌های شدید به افراد جامعه شد. قرنطینه‌های طولانی‌مدت و محدودیت‌های اجتماعی نه‌تنها موجب افزایش چشمگیر موارد استرس، اضطراب و افسردگی شد بلکه فشارهای روانی نیز بر اجتماع تحمیل نمود (Torabizadeh-Noor et al., 2020). شرایط قرنطینه موجب شد تا به دلیل ماهیت اجتماعی انسان، فشارهای روانی مضاعف از دوری و دلتنگی روند بهبود را به مخاطره اندازد (Peppou et al., 2020). در این شرایط دشوار، پژوهش‌ها نشان داد که دو عامل نشاط و آرامش نقشی تعیین‌کننده و محوری در افزایش تاب‌آوری روانی ایفا می‌کنند. بر این اساس رویکردهای نشاط‌آفرین حایز اهمیت شناخته شد. به‌عنوان نمونه عواملی مانند امیدواری، مثبت‌اندیشی و سرسختی روان‌شناختی موجب تقویت مکانیسم‌های مقابله‌ای در مقابله فراد با بیماری می‌شود (Asgari et al., 2020). در سطح جامعه نیز برنامه‌های آگاهی‌بخشی و ایجاد فضای تعاملات ایمن بین افراد تاثیر به‌سزای در ایجاد آرامش افراد در این همه‌گیری داشته است (Fathi et al., 2021). در نهایت روش خلاقانه استفاده از هنردرمانی از جایگاه ویژه‌ای برای کاهش تنش‌ها به کار گرفته شد. نقش هنر به‌عنوان عامل تأثیرگذار که این قابلیت را دارد که با ایجاد نشاط امیدبخشی را در بین افراد افزایش دهد و با ایجاد آرامش توان مقابله افراد برای مقابله با بیماری را افزایش دهد، در دوران کووید-۱۹ حایز اهمیت شناخته شد.

مفهوم عملکرد هنر

هنر با تمام جنبش‌های گوناگونش از دل تحولات بشر بوجود آمده است و به جستجوی ابزار و بیان در جهت خدمت به بشر عمل می‌نماید. استفاده از امکانات برای انتقال معانی و نگرش‌های نو درباره زمان و فضا از جمله ویژگی‌های هنر است. بنابراین هنر با روش‌های متفاوت و استفاده از عملکرد تأثیرگذار و بهره‌بردن از ابزارهای خلاقانه به دنبال ارتباط با مخاطب است حتی اگر زبان متفاوت داشته باشد. در این خصوص حتی در جهان معاصر عملکردهای هنری با عنوانی تقریباً جدید با عنوانی همچون (جهانی شدن و هنر جدید) بر این نکته تاکید دارد که هنر حتی در نوع معاصر و با معنا بخشیدن در فرم و نمونه‌های جدید، بی‌توجه به سنت‌های متداول، با استفاده از وسایل و ابزار جدید و حتی غیر متعارف در جامعه بر مخاطب خود تأثیر می‌گذارد (Smith, 2014 ; 41). هنر با استفاده از محیط، چیدمان، اجرای

نمایش و در واقع ابزارهای متنوع در هر زمان و در هر مکانی نقش ارتباط برقرار کردن را بر عهده می‌گیرد و مخاطب را به سوی خود جلب کرده و پیغام خود را می‌رساند. هنر با توجه به قابلیت‌هایی که دارد با عملکردهای متفاوت راه کمک کردن به انسان را در مواقع بحرانی بر عهده می‌گیرد و در نهایت سبب نجات انسان در بحران‌های سخت می‌شود.

همچنین در بحران‌هایی که در طی قرن‌ها مدام بشر را دچار آسیب نموده است و مصیبت‌هایی را برای انسان رقم می‌زند، ابعاد اجتماعی و فرهنگی به مراتب صدمات جبران‌ناپذیری را بر انسان تحمیل می‌کند. در این میان هنر موثرترین ابزار ترمیم و بازسازی جامعه به شمار می‌رود. روحیه جمعی و ایجاد امید و تقویت انگیزه امید به آینده از طریق ابعاد هنر امکان‌پذیر می‌شود (Farshidnik, 2020). در تحقیق (Benjamin, 2013) بین نظریه هنر، هاله، جادو، و تکنولوژی اینگونه بیان شده است که هنر سعی دارد دوران تجربه بشری را تغییر می‌دهد. به زعم بنیامین، هنر به مثابه جایگاهی است که تغییرات در عالم را به وجود می‌آورد. این تغییرات تجربه بشر در بحران‌های اجتماعی را نشان داده و راه‌های مقابله را بیان می‌کند. بنابراین عملکردهای هنر در دوران مواجهه با بحران و مشکلات را می‌توان در دسته بندی‌های: به‌یادآوردن، فعالیت‌های شادی‌بخش، تحمل‌اندوه، تعادل‌یافتن، درک خود، رشد کردن، تحسین هنر، تعریف نمود.

نقش و عملکرد هنر در درمان

هنردرمانی در کنار هنرآفرینی یکی از قدیمی‌ترین شیوه‌های تأمین سلامت در طول تاریخ بوده است، هنردرمانی از گذشته‌های دور مورد توجه اندیشمندان و فیلسوفانی مانند ارسطو بوده و کارکردهای این شیوه درمان با عناوینی مانند «کاتارسیس» و «پالایش روانی» بارها مورد استفاده و بحث در گذشته قرار گرفته است. اما باید گفت که نخستین استفاده کاربردی از هنردرمانی به شکل امروزی توسط زیگموند فروید انجام شده است (Nelson, 2010). فروید با بررسی آثار هنری افرادی مانند داونچی و شکسپیر به تحلیل شخصیت این هنرمندان پرداخت و با دانش روانکاوی بین هنر روان انسان پیوند ناگسستنی را مطرح نمود. فروید در آثار خود به تأثیرات روان‌شناسانه هنر بر مخاطبان اشاره داشت. مطالعات فروید در این خصوص اثبات نمود که فعالیت‌های هنری می‌تواند به عنوان ابزاری نیرومند برای تحلیل روان‌کاوانه شخصیت افراد در یک جامعه عمل نماید (Nemati, 2020; 43). همچنین عملکرد هنر در خصوص درمان به طور خاص در حوزه کاهش استرس و اضطراب کودکان نقش به‌سزایی دارد. فعالیت هنری فرصت بیان احساسات را از طریق بیان غیر کلامی فراهم می‌آورد (Askari, 2024). این موضوع در زمان بحران‌های همه‌گیر در جامعه بیشترین تأثیر را بر کودکان می‌گذارد و هنر می‌تواند از ایجاد آسیب‌های جبران‌ناپذیر کودکی بکاهد.

شکل ۱. یک نمایشگاه هنری نوین^۱

هنردرمانی برای نخستین بار توسط آدرین هیل معلم و هنرمند بریتانیایی در سال ۱۹۴۲ مورد استفاده قرار گرفت و فرض آن بر این اصل استوار بود که بیان عاطفه در هنر، دارای منافع درمانی است. در این شیوه درمانی از روش‌های نقاشی کردن، رقصیدن، موسیقی و سایر هنرها در فرآیند درمان بیماران استفاده می‌شود. بر این اساس به درمانگر این امکان داده می‌شود که در مواردی که شیوه‌های درمانی روتین تأثیرگذار نبودند با استفاده از هنر مشکلات بیماران را مورد ارزیابی قرار دهد. مهم‌ترین حیطه‌های کاربردی هنردرمانی شامل تعیین نیازهای بیمار، ارزیابی شخصیت، پیش‌بینی رفتارهای آینده، برنامه‌ریزی جهت یک درمان منطبق با انسان و اندازه‌گیری پیشرفت در درمان بوده

^۱ یک نمایشگاه هنری نوین شامل نقاشی، گرافیتی، عکس، مجسمه، موسیقی و ویدئو در شهر پراگ برای نمایش بیش از دو هزار اثر هنری از ۶۰ کشور جهان با موضوع کرونا و در دوره شیوع این ویروس خلق شده‌اند. پاول استسنی Pavel Stansy متصدی این نمایشگاه هدف از برگزاری آن را ادای دین به هنرمندانی می‌داند که با هنرشان جهان را در دوره شیوع کرونا از لحاظ روانی سالم نگه داشتند.

است (Soleimani Najafabadi et al., 2017; 313). در ۱۹۴۰ هنردرمانی توسط تلاش های نامبرگ که معلم نقاشی بود به جهان عرضه شد و تاثیر این روش در بحران ها بر همه افراد روشن گردید. نامبرگ در زمان تعلیم نقاشی به کودکان دریافت که هنر، تداعی آزاد احساس را برای انسان آسان می سازد و ارتباط نمادین ناخودآگاه را به صورتی بدون سانسور و عینی آسان میسازد. انسان از طریق رهاسازی ناخودآگاه و از طریق تصویرسازی و مشاهده آگاهانه «خود» می تواند بر خود کنترل یابد (Pourrezaeian et al., 2019; 91). انسانی که بتواند بر خود کنترل یابد می تواند بر استرس و مشکلات ناشی از حوادث سخت سهل تر فایق آید.

شکل ۲. استفاده از نقاشی دیواری در درمان و بازگرداندن سلامت شهروندان آسیب دیده

خانه هنرمندان اتریش، <https://www.galerie-altnoeder.com>

در واقع هنردرمانی با دو رویکرد کلی معرفی می شود. در رویکرد هنر درمانی ادرین هیل بر توانایی ذاتی هنر در شفابخشی تاکید می شود و در رویکرد نامبرگ بر اهمیت رابطه درمانی که بین هنردرمانگر و اثر هنری برقرار می شود تمرکز شده است، در هر دو رویکرد نقش هنر و تاثیرپذیری بر انسان و افزایش توان بازسازی خود از طریق ابزارهای هنر اثبات شده است. اهمیت هنردرمانی در برخورد با پاندمی نیز بسیار حایز اهمیت بوده است. زیرا هنر به عنوان یک مداخله گر غیرکلامی نقش حیاتی در کاهش فشار و آسیب های روانی در اجتماع ایفا نمود. مکانیسم هنردرمانی در دوران کووید ۱۹ ابراز ترس و اضطراب افراد را آسانتر می نمود و به نوعی با فعال کردن مکانیسم عصبی به کاهش استرس افراد کمک می نمود. همچنین برقراری ارتباط عاطفی افراد که در دوران قرنطینه آسیب شدیدی برای انسان به شمار می رفت توسط هنر، به نوعی بازسازی ارتباطات در جامعه را به وجود آورد که کمک ارزشمندی در ارتباط با جوامع انسانی به شمار می رفت.

تصویر ۳. اجرای موسیقی در محوطه بیمارستان شهید صدوقی در یزد^۱

^۱ جهت ایجاد شادی ویژه شهروندان بستری و مبتلا به کرونا و کادر درمانی به هدف ایجاد انگیزه در درمان شهروندان

پیشینه پژوهش

مطالعه یعقوبی و هاشمی (۱۴۰۰) با عنوان «بررسی تأثیر هنردرمانی بر احیای کودک درون» انجام پذیرفت. این پژوهش با هدف بهره‌گیری از روش‌های غیردارویی برای شناخت و فعال‌سازی کودک درون طراحی شد. یافته‌های تحقیق حاکی از آن بود که هنردرمانی به عنوان ابزاری مؤثر عمل می‌کند. نتایج به روشنی بیان نمود که هنر درمانی امکان برون‌ریزی هیجانات را فراهم می‌سازد و دستیابی به آرامش روانی را افزایش داده و مسیر ارتباط با کودک درون را امکان‌پذیر می‌سازد.

مردانی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهش خود به بررسی «اثربخشی نقاشی درمانی بر اضطراب کودکان دچار اختلال کاستی توجه/فزون‌کنشی» پرداختند. نتایج نشان داد که آموزش هنر نقاشی درمانی بر میزان اضطراب کل ($F=۳۸/۹۱, P=۰/۰۰۱$) را به طور معناداری کاهش داده است؛ همچنین نقاشی درمانی علائم جسمانی ($F=۵/۳۵, P=۰/۰۲۱$)، نگران ($F=۱۰/۴۶, P=۰/۰۰۳$) و حساسیت افراطی/تمرکز کاهش داده است؛ همچنین نقاشی درمانی علائم جسمانی ($F=۱۲/۴۴, P=۰/۰۰۱$) را به طور معناداری کاهش داده است. این نتایج در مرحله پیگیری پایدار بودن ($p=۰/۰۵$) در نهایت نتایج پژوهش شواهدی را نشان می‌دهد که اثبات می‌کند مداخله هنر نقاشی برای کاهش اضطراب در کودکان دچار اختلال کاستی توجه/فزون‌کنشی روش بسیار مناسبی است.

مطالعه هوشمند وزیری (۱۳۹۹) با عنوان «بررسی اثربخشی هنردرمانی در کاهش پرخاشگری کودکان ۶ تا ۱۰ سال در دوران قرنطینه بیماری کووید-۱۹» انجام شد. این پژوهش با هدف سنجش تأثیر مداخلات هنری بر کنترل رفتارهای پرخاشگرانه ناشی از محدودیت‌های قرنطینه طراحی گردید و یافته‌ها نشان داد که هنردرمانی به عنوان یک مداخله غیردارویی مؤثر عمل می‌نماید. آزمایش‌ها نشان داد سطح پرخاشگری در گروه آزمایش به شدت کاهش یافت. همین نتیجه کاربرد هنر در دوران قرنطینه را به درستی هویدا ساخت. در نهایت قابلیت هنر به عنوان ابزاری ایمن و جذاب برای درمان کودکان مشخص و اثبات گردید.

حکاک خادم و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله به بررسی «اثربخشی هنرهای بصری در بهبود علایم منفی بیماران مبتلا به اسکیزوفرنی» پرداخته‌اند. این مطالعه ابتدا اشاره به هنر به عنوان ابزاری قدرتمند برای ارتباط را تصدیق می‌کند. در حقیقت بطور گسترده‌ای تصدیق می‌شود که بیان هنری ارتباط افکار و احساسات دردآور را روشن و هویدا می‌سازد. فعالیت‌های خلاقانه هنری در روان‌درمانی و مشاوره کاربرد گسترده‌ای دارند، چرا که نه تنها از زبانی متفاوت و نمادین بهره می‌برند، بلکه ذاتاً توانایی منحصر به فردی در کمک به افراد در تمام گروه‌های سنی دارند. این فعالیت‌ها به افراد کمک می‌کنند تا باورها و هیجانات خود را کشف کنند، استرس را مدیریت نمایند، تعارضات و چالش‌ها را حل کنند و در نهایت، احساس بهزیستی و رضایت از زندگی را ارتقا بخشند.

در مطالعات زاروب و همکاران (۲۰۲۱) که در مورد نقش مشارکت در هنر مانند نقاشی، نمایش و موسیقی انجام شده است میزان تاب‌آوری و سلامت نوجوانان در بحران‌های چون کووید-۱۹ نیز سنجیده شد. نتایج جالب توجهی حاصل شد که نشان می‌داد احساسات سخت همچون ترس و تنهایی توسط ابزار هنر قابل تحمل می‌شود. همچنین مهارت مقابله با سختی‌های این بحران‌ها اسانتر و ارتباطات اجتماعی نیز حفظ می‌شده که خود کمک غیر قابل وصف در آن زمان بوده است.

جوردانو و همکاران (۲۰۲۱) پژوهش با عنوان «کووید-۱۹ و عدم وجود موسیقی درمانی: تأثیر بر زوج مادر-کودک در طی اقدامات تهاجمی در انکولوژی کودکان» انجام داده‌اند. هدف از این مطالعه مقایسه سطح اضطراب و آرام‌بخشی در بیماران اطفال تحت عمل تهاجمی قبل از (T1)، در طی (T2) و پس از (T3) همه‌گیری، با و بدون حضور موسیقی درمانی (MT) بوده است. نتایج نشان دهنده وجود تفاوت معنادار در سطوح اضطراب قبل از عمل بین نمرات T1، T2 بود، اما تفاوتی بین T1 و T3 وجود نداشته است. دوز بالاتر از میدازولام در T2 در مقایسه با T1 و T2 مشاهده شد. همچنین مادران بدون موسیقی درمانی نمرات بالاتری را در مورد اضطراب و استرس ثبت کردند.

همچنین تحقیقات بسیاری در خصوص تأثیرات موسیقی به این نتایج دست یافته‌اند که شنیدن و گوش دادن به موسیقی استرس را کاهش داده و در ایجاد آرامش نقش به‌سزایی برای انسان دارد. بدن‌بال اثبات این نتایج مشخص شده است که موسیقی در موقعیت‌های گوناگون ناملايمات باعث کاهش درد شده است. ایجاد انگیزه و واکنش مثبت که توسط سیستم پاداش لیمبیک میسر می‌شود از کاربردهای مهم موسیقی درمانی به شمار می‌رود (Altenmull, 2004) بر اساس تحقیقات مختلف به اثبات رسیده است که به طور فیزیولوژی در بدن انسان تالاموس توسط ریتم در موسیقی تحریک شده (Rider, 1997) که نتیجه آن احساس لذت و دستیابی به آرامش است.

لاخ و همکاران (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان «هنر در زمان کرونا: تحلیل موضوعی» انجام داده‌اند. براساس مطالعات انجام شده چهار موضوع اصلی آشکار شد: هنرسازی برای خود تنظیمی، هنرسازی به عنوان تجسم و حاوی حالات ذهنی و بیان عاطفی، هنر به عنوان توانمندسازی خلاقیت، تخیل، آزمایش و بازی و هنرسازی مرتبط با زمان. هنر آفرینی در این پژوهش به فرآیندهای ذهنی مشارکت کنندگان و همچنین به نقشی که هنر ایفا می‌نماید اشاره شده است. هاوستون فرانکلین و همکاران (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان «مداخلات مبتنی بر هنر برای حرفه‌ای‌ها در نقش‌های مراقبتی در طول و بعد از بحران یک بررسی سیستماتیک ادبیات» را انجام دادند. یافته‌های این پژوهش یک مبنای صحیح و پارامترهای معنادار برای آینده ارائه نمود. تحقیقاتی که شامل رویکردهای کمی و کیفی بودند و یک ارتباط محکم و اثربخش بین مداخلات مبتنی بر هنر را تایید می‌کنند. همچنین براین نکته تاکید دارند که هنر چگونه می‌تواند میزان حساسیت‌های فرهنگی، قابل قبول بودن و ارتقای پذیرش افراد که به استرس و تروما در طول و یا پس از بحران مبتلا می‌شوند را افزایش دهد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از روش ترکیبی (کمی-کیفی) و با اتخاذ راهبرد نظریه‌پردازی داده‌بنیاد (گراندد تئوری) در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ انجام شده است. از آنجاییکه این روش استقرایی ریشه در داده‌های عینی دارد، به محقق امکان داده است به جای تکیه بر نظریه‌های موجود، با کشف نظام‌مند مفاهیم داده‌های حقیقی به تدوین چارچوب نظری جدید بپردازد. با توجه به خلأ نظری موجود در زمینه تأثیرات هنر در شرایط پاندمی و غلبه مطالعات پیشین بر نقش و عملکردهای هنر، این پژوهش از مصاحبه‌های نیمه‌ساخت یافته به عنوان ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها بهره گرفته است. به دلیل انعطاف‌پذیری و ساختارمندی در این روش امکان تحقیق عمیق بر اساس تجربیات مصاحبه‌شوندگان و شکل‌گیری الگوهای موثر و تاثیرگذار هنری در بحران‌های غیر قابل پیش‌بینی فراهم آمده است. رویکرد انتخاب شده در این پژوهش شرایط را برای تولید دانش بومی فراهم ساخته است. همچنین ارائه چارچوب نظام‌مند، مبنای نظری جدیدی را برای درک نقش هنر در شرایط بحرانی ارائه داده است. این مطالعه با تمرکز بر جامعه تخصصی هنر، شامل ۴۵ استاد و ۹۰۰ دانشجوی دانشکده معماری و هنر دانشگاه گیلان (مجموعاً ۹۴۵ نفر) به عنوان جامعه آماری انجام شده است. از این تعداد، ۶۰ نفر بر اساس نمونه‌گیری هدفمند با تکنیک گلوله برفی انتخاب شدند.

پژوهش حاضر بر اساس تمرکز بر جامعه تخصصی هنر ۴۵ استاد و تعداد ۹۰۰ دانشجو در دانشکده معماری و هنر گیلان (مجموعه ۹۴۵ نفر) انجام شده است. در واقع شهروندان مطلع با مقوله هنر، جامعه آماری پژوهش را تشکیل می‌دهند. از این تعداد ۶۰ نفر به صورت هدفمند با تکنیک گلوله برفی انتخاب شده‌اند.

برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از روش گراندد تئوری و نرم افزار MaxQDA استفاده شده است. در این روش ابتدا یک گروه اولیه جهت مصاحبه انتخاب شده و در ادامه بر اساس معرفی گروه نخست با سایر گروه‌های بعدی مصاحبه انجام شده است. مصاحبه تا جایی ادامه داشته که اندیشه جدیدی حاصل نگردد و در نتیجه کفایت نظری یا اشباع نظری رخ داده است. لازم به ذکر است که از مصاحبه بیست و هفتم تکرار کدها مشاهده گردید با این حال فرایند گردآوری داده‌ها تا مصاحبه شماره شصت ادامه یافت تا از اشباع کامل نظری اطمینان حاصل شود، بنابراین در مجموع ۶۰ مصاحبه انجام شد. برای کدگذاری در تحقیق حاضر سوالات تحقیق را بر اساس معیارهای مرتبط با عملکردهای هنر در نظر گرفته شده است. معیار کدگذاری شاخصه‌ها و مولفه‌های هنر می‌باشد. کد و شاخصه‌هایی که بر اساس هدف تحقیق مورد استفاده قرار گرفته‌اند و به شرح زیر می‌باشند. در تحقیق حاضر از روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه استفاده شده است. برای محاسبه پایایی مصاحبه نیز از دو دانشجوی تحصیلات تکمیلی پژوهش هنر طی برگزاری جلسات آموزشی پیش از کدگذاری جهت افزایش دقت عمل انتخاب به عمل آمد. همچنین به همراه محقق اصلی نسبت به کدگذاری مستقل چهار مصاحبه اقدام صورت گرفت. در هر کدام از مصاحبه‌ها «عدم توافق» و کدهای غیر مشابه با عنوان «توافق» ها، در نظر گرفته شد. سپس با استفاده از فرمول زیر محاسبه درصد توافق، پایایی مصاحبه‌ها محاسبه شد. در نهایت این شاخص به عنوان معیار قابلیت اعتماد داده‌های کیفی در تحلیل‌ها مورد استفاده قرار گرفت.

$$\text{درصد توافق درون موضوعی} = (\text{تعداد توافقات}) / (\text{تعداد کل کدها}) \times 100\%$$

یافته‌ها و بحث

مهمترین رکن در فرایند تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه، کدگذاری است. کدگذاری شامل خواندن دقیق و خط به خط داده‌ها و تبدیل آن‌ها به کوچکترین جزء ممکن است. کدها در واقع حاصل تجزیه و تحلیل میکروسکوپی داده‌ها می‌باشند. کدگذاری در روش گراند تئوری در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام می‌شود. در این پژوهش نیز جهت تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه از هر سه فرایند کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شده است. زمانی که هر سه فرایند کدگذاری به صورت همزمان با یکدیگر و نه متوالی در یک پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرند روش گراند تئوری بسیار کاربردی‌تر به نتیجه می‌رسد. در پژوهش حاضر، به منظور تحلیل دقیق و نظام‌مند داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، از نرم‌افزار تخصصی MAXQDA استفاده شده است. تحلیل داده‌ها به این صورت انجام شده است که ابتدا کدگذاری باز انجام پذیرفت، سپس از کنار هم قرار دادن کدهای اولیه مفاهیم ساخته شدند و در نهایت، مقوله‌ها نیز از ربطدهی مفاهیم، شکل گرفتند و هر یک از مراحل در فرایند کدگذاری مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. کدگذاری باز اولین مرحله مقدماتی تحلیل داده‌ها در پژوهش حاضر در روش گراند تئوری می‌باشد. محقق در این مرحله با ذهنی باز و بدون هیچ پیش فرضی با مطالعه دقیق متن مصاحبه (شامل ۱۱ سوال محوری) به استخراج مفاهیم پرداخته است. سپس از طریق مقایسه مستمر مفاهیم به تشخیص پدیده‌های مشابه پرداخت. در این روش کوچکترین واحدهای معنادار نیز مورد اهمیت قرار گرفته است. مفاهیم مشابه تحت عنوان مقوله‌های جامع‌تر سازماندهی و طبقه‌بندی شدند. از آنجاییکه در ابتدای کار پرسشنامه در بین افراد پاسخ‌دهنده با ۱۱ سوال محوری توزیع گردید، ۶۶۰ کد اولیه در مجموع استخراج شد. پاسخ‌ها به صورت بله و خیر دریافت شد. در آخر کدهای «تکراری» از بین سوالات حذف شدند؛ در نهایت در مرحله کدگذاری باز، ۱۸۷ کد بدون تکرار از ۶۰ مصاحبه دقیق با اساتید و دانشجویان مطلع به هنر درحوزه پژوهش استخراج شد. در نهایت به ۶۸ مفهوم انتزاعی‌تر تبدیل گردید. در این روند ۸ مقوله اصلی شناسایی شد. نتایج حاصل از خلاصه مراحل در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول ۱. مفاهیم و مقوله‌های حاصل از مرحله کدگذاری باز و فراوانی مقوله‌ها

ردیف	مفهوم	فراوانی مقوله	مقوله (کد)
۱	حضور در جمعیت، افزایش فعالیت در فضای باز	۱۸	تحمل اندوه
۲	حضور در کنار دوستان		
۳	تمرکز بر روی مسائل امیدوارکننده		
۴	در حضور و جمع خانواده		
۵	رفتن به طبیعت		
۶	ارتباط با دیگران و روابط اجتماعی		
۷	اجرای موسیقی در فضای عمومی		
۸	هنر همواره مونس روح	۲۰	به یادآوردن
۹	هنر آرامش روح		
۱۰	نقاشی تایم طولانی		
۱۱	تبدیل افکار به طرح و نقاشی		
۱۲	خلق داستان تصویری		
۱۳	زمان اجرا		
۱۴	ذات هنر فرح بخش و وجدآور		
۱۵	رابطه هنر با فرهنگ و انسان		
۱۶	خلق اثر هنری	۸	تحسین هنر
۱۷	حس امنیت در منطقه امن خود		
۱۸	خیالپردازی و دوری از دنیای ترسناک		
۱۹	نواختن ساز در زمان غم		
۲۰	هنگام فعالیت‌های ورزشی و هنری		
۲۱	تصاویر مثبت و سازنده		
۲۲	خلق اثر و تماشای اثر		
۲۳	کناره‌گیری از گوشه‌گیری	۱۶	تعادل یافتن
۲۴	عدم تمرکز بر ترس از دست دادن خانواده		
۲۵	خط‌خطی‌های روی کاغذ		

ردیف	مفهوم	فراوانی مقوله	مقوله (کد)
۲۶	گلدوزی افکار ترس و وحشت		
۲۷	مشغول کارهای مختلف		
۲۸	فعالیت‌های هنری به دلیل تأثیر ناخودآگاهش		
۲۹	مجازی شدن فعالیت‌ها هنری		
۳۰	اندکی دور از اذهان عمومی		
۳۱	حضور در اجتماع به همراه انجام فعالیت هنری		
۳۲	اهل کتاب و موسیقی	۳۹	فعالیت های شادی بخش
۳۴	طراحی		
۳۵	فیلم و موسیقی		
۳۶	فعالیت هنری		
۳۷	ژورنال نویسی و طراحی		
۳۸	نقاشی و موسیقی		
۳۹	طراحی‌های دیجیتال، عکس نوشته، پوستر		
۴۰	خواندن مانگا		
۴۱	طراحی یا نقاشی یا مطالعه تاریخ هنر		
۴۲	فعالیت گروهی و مشترک مردم		
۴۳	رسیدگی به امور شخصی	۶۵	رشد کردن
۴۴	تقویت فن بیان		
۴۵	حضور در جمع و رفتن به طبیعت		
۴۶	مطالعه درباره هنر		
۴۷	موسیقی بی کلام در کنار فعالیت روزمره		
۴۸	تمرین موسیقی		
۴۹	هنگام تماشای فیلم همراه دوستان		
۵۰	لحظات حضور در کنار خانواده		
۵۱	ارتباط با دوستان از طریق فضای مجازی		
۵۲	تمرکز در حین انجام کار هنری		
۵۳	دور کردن ذهن از وقایع		
۵۴	تنها بودن و نبودن همکار در انجام فعالیت هنری		
۵۵	دور کردن افکار از محیط استرس‌زا		
۵۶	حل نمودن مشکلات اجتماعی	۱۳	درک خود
۵۷	حل مشکلات اقتصادی		
۵۸	غرق در نقاشی و طراحی		
۵۹	هنر سبب رهایی از گذشته، حال و آینده. تمرکز در لحظه		
۶۰	رهای بر روی کاغذ		
۶۱	پرداختن به موضوعی غیر از دغدغه ذهن		
۶۲	روبرو شدن با مشکلات		
۶۳	همکاری در زمینه مختلف هنری		
۶۴	کنارگیری از درونگرایی	۸	رهایی از مشکلات روخی
۶۵	مشغول به کار هنری		
۶۶	جلا روح با خلق اثر هنری		
۶۷	آگاهی درست از مشکل		
۶۸	ارتباط با شهروندان آگاه		

روایی و پایایی داده‌ها (قابلیت اعتماد تحقیق)

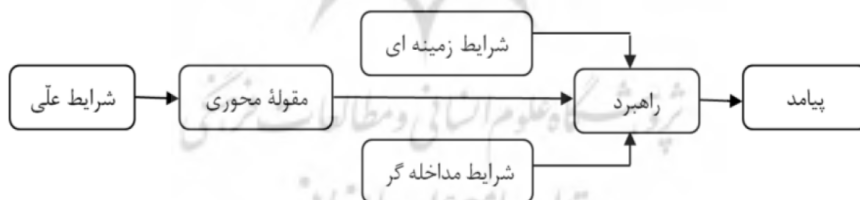
برای بررسی روایی و اعتبار پژوهش، نخست یافته‌های تدوین شده در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت. متن نظریه توسط آن‌ها مطالعه و نظرات آن‌ها اعمال گردید. به منظور سنجش پایایی و میزان سازگاری طبقه‌بندی داده‌ها فاصله زمانی بین ۵ تا ۱۵ روز استفاده شد. این شاخص را می‌توان زمانی محاسبه کرد که یک کدگذار یک متن را در دو زمان متفاوت، کدگذاری کرده باشد. روش محاسبه پایایی بازآزمون یا شاخص ثبات به این صورت انجام شد که ابتدا تعداد توافقات را دو برابر نموده و حاصل را بر تعداد کل کدها تقسیم می‌نمایند، (۲×تعداد توافقات/تعداد کل کدها) اگر مقدار به دست آمده عددی بالای ۶۰ درصد باشد می‌توان ادعا نمود که میزان پایایی تحلیل مناسب است در نتیجه قابلیت اعتماد کدگذاری مورد تأیید می‌باشد. در پژوهش حاضر ۶۷ درصد بدست آمده است (جدول شماره ۲).

جدول ۲. نتایج بررسی پایایی بازآزمون

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بازآزمون
۱	اول	۳۴	۱۲	۵	۷۰٪
۲	نهم	۲۲	۹	۳	۸۱٪
۳	هفدهم	۲۸	۱۲	۴	۸۵٪
۴	بیست و یکم	۳۵	۱۳	۵	۷۴٪
	مجموع	۱۱۹	۱۷	۱۷	۶۷٪

کدگذاری محوری

کدگذاری محوری دومین مرحله از روش گراند تئوری است و نیاز به تمرکز بیشتری دارد. کدگذاری محوری فرایند مرتبط کردن گروه‌ها به زیر گروه‌هایشان است. به این دلیل محوری نامیده می‌شود که کدگذاری حول یک گروه، با مرتبط کردن گروه‌ها از نظر مشخصات و ابعاد انجام می‌شود. در این مرحله، محقق یکی از مقوله‌ها را به عنوان مقوله محوری انتخاب کرده و آن را تحت عنوان پدیده محوری در مرکز فرایند مورد کاوش قرار داده و ارتباط سایر مقوله‌ها را با آن مشخص می‌کند. در این مرحله، داده‌هایی که در فرایند کدگذاری باز شکسته شده بودند، دوباره گردآوری می‌شوند تا تبیین دقیق‌تری از پدیده ارائه شود. برای این منظور، مقولات و روابط میان آن‌ها با استفاده از الگوی کدگذاری محوری و در قالب پدیده محوری، شرایط علی، راهبردها (کنش‌ها و تعاملات) شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر و پیامدها طبقه‌بندی می‌شوند که در (جدول ۱) نشان داده شده است.

شکل ۱. عناصر اصلی پارادایم در کدگذاری محوری

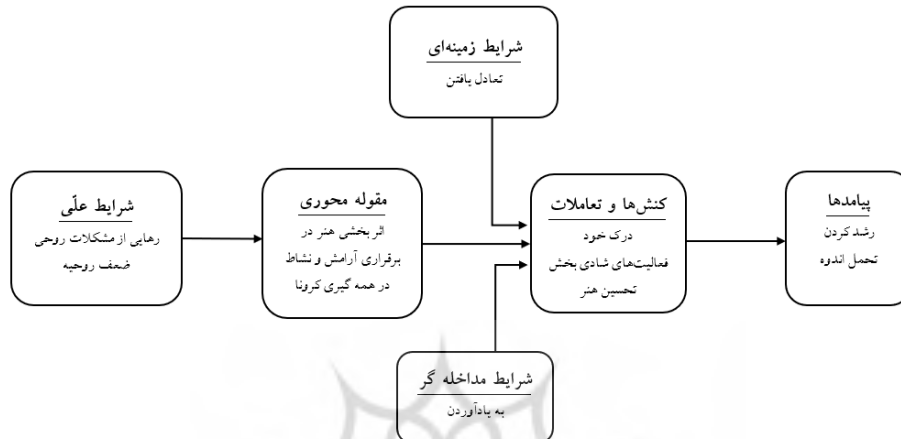
مقوله محوری؛ مرکز فرایند در حال بررسی است که سایر مقوله‌ها به آن ربط داده می‌شود. شرایط علی؛ مقوله‌هایی هستند که نسبت به پدیده محوری مقدم بوده و بر آن تأثیر می‌گذارند. شرایط زمینه‌ای؛ شرایط خاصی است که بر راهبردها اثر می‌گذارد. شرایط مداخله‌گر؛ شرایط عمومی است که بر راهبردها اثر می‌گذارد و آن‌ها را تسهیل یا محدود و مقید می‌سازد. راهبردها؛ کنش‌ها یا تعاملاتی هستند که برای اداره پدیده محوری اعمال می‌شود. پیامدها حاصل این کنش‌ها و تعاملات می‌باشند. (شکل ۱) حاصل تحلیل دوباره داده‌ها بر اساس مدل پارادایم است و نتایج کدگذاری محوری در این پژوهش را نشان می‌دهد.

کدگذاری انتخابی

کدگذاری انتخابی سومین مرحله از روش گراند تئوری است که این مرحله در واقع فرایند پالایش تئوری می‌باشد. کدگذاری انتخابی مرحله اصلی نظریه پردازی است. به عبارت دیگر، این مرحله از کدگذاری، فرایند یکپارچه‌سازی و بهبود مقوله‌ها برای شکل‌گیری نظریه می‌باشد که بر اساس نتایج دو مرحله قبلی کدگذاری به تولید تئوری پرداخته و به این ترتیب مقوله محوری را به شکلی نظام مند به دیگر مقوله‌ها ربط داده و آن روابط را در چارچوب یک روایت ارائه کرده و مقوله‌هایی که نیازمند بهبود و توسعه بیشتری هستند را اصلاح می‌کند. در این مرحله از

پژوهش، محقق برحسب فهم خود از متن پدیده مورد مطالعه، یا چارچوب مدل پارادایم را به صورت روایت عرضه می‌کند و یا مدل پارادایم را به هم می‌ریزد و به صورت ترسیمی نظریه نهایی را نشان می‌دهد.

با توجه به شکل ۲ می‌توان عملکردهای هنر در دوران مواجهه با بحران و مشکلات را این گونه تفسیر نمود و مسائل مربوط به رهایی از مشکلات روحی شرایط لازم برای وقوع تأثیرگذاری هنر برای ایجاد آرامش و نشاط را به وجود می‌آورد. در صورت فراهم بودن شرایط زمینه‌ای همچون تعادل یافتن شهروندان در مواجهه با بحران و مشکلات، از یک سو و وجود ذهنی آماده و به یاد آورنده به عنوان شرایط مداخله‌گر از سوی دیگر، کنش‌ها و تعاملات حاصل اثربخشی هنر تحت تأثیر قرار می‌گیرند. این کنش‌ها و تعاملات که شامل درک خود، فعالیت‌های شادی بخش، تحسین هنر می‌شوند، پیامدهای همچون رشد کردن و تحمل اندوه ایجاد می‌نمایند.

شکل ۲. کدگذاری محوری بر اساس مدل پارادایم اثربخشی هنر حاصل از یافته‌های پژوهش

نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی نقش هنر در برقراری آرامش ایجاد نشاط شهروندان در بحران‌های سخت و همه گیر در جامعه انجام شده است. در تحقیق حاضر از روش کیفی و کمی استفاده شده است. جامعه آماری نیز بر اساس نمونه‌های آشنا به نقش هنر از میان اساتید و دانشجویان گروه‌های هنر (شصت استاد و دانشجو) انتخاب شده اند. نمونه‌ها هدفمند، روش نمونه‌گیری هدفمند و بر حسب موضوع، مسأله و موقعیت پژوهش انجام شده است. روش کار به صورت تهیه پرسشنامه و مصاحبه انجام پذیرفت. مصاحبه تا جایی ادامه داشته که اندیشه جدیدی حاصل نشده باشد و در واقع کفایت نظری یا اشباع نظری رخ داده است. لازم به ذکر است که از مصاحبه بیست و هفتم تکرار کدها مشاهده گردید با این حال فرایند گردآوری داده‌ها تا مصاحبه شماره شصت ادامه یافت تا از اشباع کامل نظری اطمینان حاصل شود.

تحقیق حاضر با هدف پاسخگویی به این پرسش اساسی انجام شده است: هنر بر اساس چه عملکردهایی می‌تواند در شرایط بحرانی و سخت همچون دوران همه‌گیری کووید ۱۹ نشاط و آرامش را به شهروندان برای تحمل شرایط جهت رسیدن به راه حل مناسب افزایش دهد؟ در این راستا یافته‌های پژوهش با شناسایی شش مولفه کلیدی مرتبط با گرایش‌های هنری نقش هنر در جامعه را در رویارویی با بحران‌های گسترده همچون بیماری‌های همه گیر به شرح زیر دسته بندی نموده است.

بر اساس یافته‌های بدست آمده اولین مولفه درک خود نامیده می‌شود. مشخص شده است شرایط اضطراری و ناپایدار جامعه در بحران‌های همه گیر و چالش‌های سخت و غیر قابل پیش بینی باعث آسیب روحی بر افراد می‌شود. افزایش سطح استرس، اضطراب شهروندان و عدم تعادل به طور فزاینده‌ای در جامعه افزایش می‌یابد. در این وضعیت زندگی روزمره شهروندان با سطح بالایی از عدم اطمینان و پیچیدگی روبرو می‌گردد و دگرگون می‌شود؛ یافته‌های پژوهش حاضر شناخت و درک خویش را از راهکارهای موثر در مواجهه با بحران معرفی می‌نماید. یافته‌ها نشان می‌دهد شهروندانی که به هنر گرایش داشتند و از کاربرد‌های هنری در زندگی خود بهره می‌بردند، از توان تحمل بیشتری در مواجهه با شرایط دشوار دوران همه گیری کرونا بهره داشته و بر خویش و رفتار خود کنترل بیشتری داشتند. در حقیقت این افراد به کمک راهکارهای هنری بر آشفتگی روحی خود شناخت و تسلط بیشتری داشتند. این افراد با کنترل خویش و تعادل بخشیدن به رفتار خود نسبت به سایر افراد جامعه به شکل قابل توجهی از وضعیت موجود گذر نمودند. همچنین رویارویی و نقش این شهروندان در کمک و هدایت جامعه بسیار حایز اهمیت بوده است.

دومین مؤلفه تأثیر گزار، توانایی شاد زیستن است. شهروندان که با گرایش های هنری آشنایی داشتند، به کمک مؤلفه شادزیستن به درک عمیق تری از خود و وضعیت موجود در دوران کرونا دست یافتند. بنابراین این دسته از شهروندان از توان انعطاف پذیری روانی بالاتری برخوردار بودند و توانستند شرایط سخت را با تسلط بیشتری مدیریت و در نهایت از آن گذر نمایند.

سومین مؤلفه تحمل اندوه و رنج است. هنر در جایگاه یک رسانه اجتماعی در مواجهه با رنج ها، اندوه و سوگ می تواند تسلی بخش انسان باشد. این عملکرد هنر از تجربه انسان مطلع (هنرمند) به خلق اثر هنری نشات می گیرد. زیرا انسان در فرایند خلق اثر به تمرین زیستن دست می یابد. بنابراین در طی تجربه های هنری خود برای روبرو شدن با مصایب و دردها تجربه اندوخته و به نوعی در مواجهه با مصایب و دردها از ابزارهای بیانی خاص خود همچون نقاشی، شعر، موسیقی یا نمایش که دیگر افراد قادر به انجام آن نیستند بهره می برد و از این طریق تاب تحمل گذر از شرایط را بیش از دیگران دارد.

چهارمین مؤلفه تأثیرگذار هنر، ایجاد تعادل و ارتقای توان مدیریتی انسان در شرایط دشوار است. هنر با تعدیل شخصیت و تقویت عملکرد خلاقانه، ظرفیت انسان را برای مواجهه مؤثر با چالش ها افزایش می دهد. شاهکارهای هنری متولد شده در بحران ها، فراتر از ارزش زیبایی شناختی، رسالت های اخلاقی متعددی را بر عهده داشته اند: بیدارسازی وجدان جمعی، ترغیب به تعالی، رهایی از انزوا و ترس، کشف ظرفیت های درونی، تقویت همدلی، التیام زخم های گذشته و بازتعریف سبک زندگی از طریق ارائه الگوهای رفتاری نوین. این تأثیرات عمیق هنر بر ناخودآگاه انسان، منجر به کاهش استرس، کنترل بهتر شرایط و عملکرد متعادل تر در بحران ها می شود. چنین تعادلی به افراد توانایی می بخشد تا حتی در تاریک ترین لحظات، مسیرهای جدیدی برای آینده ترسیم کنند. این ظرفیت منحصر به فرد هنر، نه تنها در سطح فردی، بلکه در مقیاس اجتماعی نیز با ایجاد الگوهای رفتاری جدید و افزایش تاب آوری جمعی، جامعه را در برابر بحران ها مقاوم تر می سازد و تحولی عمیق در ساختار اجتماعی شهروندان ایجاد می کند.

پنجمین مؤلفه هنر به مثابه عامل رشد و بلوغ در بحران ها شناخته می شود. هنر به عنوان ابزار تربیتی از کارآمدترین مؤلفه ها در عصر حاضر به شمار می رود. هنر می تواند در بحران ها و آسیب های همه گیر در جامعه بیشترین تأثیرگذاری را بر بعد فردی و اجتماعی افراد داشته باشد. با تقویت قوه خلاقیت، توسعه مهارت های شناختی و پرورش تخیل در ابعاد مختلف گرایش های هنری بستری مناسب برای گذر از شرایط را برای افراد ایجاد نماید. هنر در سطح اجتماع نیز به سهولت در نقش آموزش می تواند با خلق راهکارهای خلاقانه بر شیوه های زندگی، اعتقادات مذهبی، باورهای اخلاقی، عادات و آداب و رسوم، سیاست و فرهنگ جامعه اثر بگذارد. با این راهکار به سلامت روانی افراد نیز کمک می نماید. و با تعدیل گرایش و ایجاد انگیزه ظرفیت یادگیری و انعطاف پذیری را افزایش می دهد. تحول در سبک زندگی، باز تعریف باورها و اعتقادات، ارتقای فرهنگ های رفتاری با تلفیق کارکردهای تربیتی و درمانی هنر با عملکرد هنر در جامعه امکان پذیر می شود. و در نهایت جامعه را به سوی بلوغ و رشد یافتن و گذر از شرایط بحرانی هدایت می نماید.

ششمین مؤلفه تأثیرگذار هنر تحسین است. امروزه هنر با ایجاد احساس تحسین، نگاهی تازه به زندگی را می سازد. در حقیقت خلق اثر برای هنرمند و حتی مخاطب حس امنیت در منطقه امن، خیال پردازی و دوری از دنیای ترسناک را رقم می زند. نقاشی کردن، نواختن ساز در زمان غم، ثبت تصاویر، مجسمه سازی و تماشای اثر باعث برانگیختن حس تحسین در انسان می شود. احساس تحسین، رخت و عادی شدن زندگی را تا حدود زیادی از بین می برد. به طور نمونه در پاندمی کرونا بسیاری از هنرمندان با طراحی های خلاقانه در گرایش های گوناگون اقدام به تشویق افراد به رعایت پروتکل های بهداشتی نمودند. بسیاری از هنرمندان در کشورهای مختلف در کنار الگوهای زیباشناختی، آثاری برای آموزش، درمان و سرگرمی خلق نمودند. مجسمه مسیح در ریو دو ژانیرو ملبس به لباس پزشکان گردید. دیدن تصاویر نقاشی و عکس های پرشور نقش سرودها و خطابه های حماسی باعث زنده نگه داشتن دل ها و پر رنگ کردن امیدها در دوران پاندمی کرونا شد. در حقیقت هنر با مؤلفه احساس تحسین، بر افکار و درک شهروندان تأثیر مستقیم داشته و تحمل شهروندان نسبت به شرایط و تحمل یکدیگر در بحران و سختی را افزایش بخشید تا جامعه را برای گذر از این وضعیت یاری رساند.

پژوهش حاضر با هدف طراحی مدلی برای تبیین اثربخشی هنر در ایجاد آرامش و نشاط در دوران همه گیری کووید-۱۹ انجام شده است. در این مطالعه، از روش نظریه داده بنیاد (گراندد تئوری) به عنوان چارچوب روش شناختی برای تدوین نظریه استفاده شده است. مدل پیشنهادی از طریق فرآیند نظام مند کدگذاری (باز، محوری و انتخابی) تحلیل داده های حاصل از مصاحبه های عمیق با اساتید و دانشجویان رشته های هنری دانشگاه هنر گیلان توسعه یافته است. انتخاب این گروه نمونه به دلیل تسلط علمی و تجربی آنها بر ماهیت و تأثیرات هنر صورت پذیرفته است. این مدل تلاش می کند سازوکارهای تأثیرگذاری هنر را در شرایط بحرانی به صورت نظام مند تبیین نماید. اثر بخشی هنر در برقراری آرامش و نشاط در همه گیری کرونا که بر اساس نتایج کدگذاری باز و محوری، منجر به کدگذاری انتخابی شده است نشان می دهد که اثر بخشی هنر تابعی از شرایط علی (مشکلات روحی، ضعف روحیه)، شرایط زمینه ای (تعادل یافتن شهروندان در مواجهه با

بحران و مشکلات)، و شرایط مداخله گر (وجود ذهنی آماده و به یادآورنده) است. این عوامل، شرایط را برای اعمال کنش‌ها و تعاملات (درک خود، فعالیت‌های شادی بخش، تحسین هنر) مهیا می‌کنند که پیامدهای (رشد کردن و تحمل اندوه) را به دنبال دارد.

سپه علمی پژوهش حاضر نشان می‌دهد که در این حوزه پژوهشگری مدل پارادایمی گراند تئوری در تحقیقات این چنینی استفاده نشده است. همچنین پژوهشی که شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، کنش‌ها و تعاملات و پیامدها را یک جا دیده باشد در این حوزه دیده نشده است. اکثر مدل‌ها صرفاً به شرایط علی و پیامدها اشاره نموده اند و از این نظر، مدل ارائه شده در حوزه اثربخشی هنر بسیار جامع به نظر می‌رسد. در ارائه مدل این پژوهش، سعی شده است برای رسیدن به نتایج دقیق و عمیق از دانش شهروندان مبتدی و مجرب در این حوزه که درباره جزئیات موضوع اطلاعات کافی داشته‌اند استفاده شود. این تجربیات امکان کدگذاری و ارائه در پژوهش را یافتند و از این طریق، نظریه نهایی متولد شد. پژوهش حاضر از بعد روش‌شناسی نیز منحصر به فرد است، به گونه‌ای که می‌توان استفاده از رویکرد کیفی گراند تئوری را اقدامی نو در پژوهش‌های مربوط به اثربخشی هنر در ایجاد نشاط و آرامش در پاندمی بیماری و یا حوادث غیرقابل پیش‌بینی در سطح بین‌المللی تلقی نمود.

References

- Akbari, H., & Ramezani, M. (2019). Pathology and Treatment of Corona Disease (COVID-19), 3, Tehran: Farabi Publications. (in Persian)
- Askari, F. (2024, August). The impact of painting art on mental health and hygiene [Paper presentation]. The First International Conference on International Business, Economic Studies and Humanities, Tehran, Iran.
- Altenmuller EO. The music in your head. *Sci Am* 2004;14:24-31.
- Nemati, S. (2019). The effectiveness of art therapy on emotional intelligence and autobiographical memory in chronic mental patients, Master's thesis, Department of Clinical Psychology, Islamic Azad University, Ardabil Branch. (in Persian)
- Soleimani Najafabadi, R., Ghaderi, M., Namdari, K., & Dehestani, A. (2017). Investigation of Relationship between Defense Mechanisms and Formal Elements of Art Therapy in Patients with Mental Disorders. *research in behavioral sciences*, 15 (3), 313-320. (in Persian)
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.17352029.1396.15.3.7.0>
- Darvishi, N. (2019). Strategies for increasing family happiness during home quarantine due to Corona. *Peshawar Specialized Scientific Quarterly*, 5(19), 79-94. (in Persian)
- Fathi Dooki, A., Fathi Dooki, E., Hassannia, L., & Hassannia, H. (2023). Psychological consequences of coronavirus (COVID-19) in students: A systematic review study. *Journal of Psychological Health*, 12(47), 105-117.
- Purrezaian, H. , Besharat, M. A. , Koochakzadeh, L. , & Farahani, H. (2019). Development and evaluation of the effectiveness of family-based art therapy on children's coping with cancer. *Empowering Exceptional Children*, 10(4), 89-102. (in Persian) <https://doi.org/10.22034/ceciranj.2020.206550.1293>
- Khademian, T., & Faraji, T. (2012). Factors affecting students' social well-being, *Iranian Sociological Studies*, 2(5): 19-38. (in Persian) <https://doi.org/10.22034/rahyaft.2021.10337.1108>
- Asgari, M., & Choobdary, A. (2020). Analysis of lived experiences of individuals during the Corona Virus Pandemic: Strategies on preventing psychological Effects. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 8 (5), 67-77. (in Persian) <http://ijpn.ir/article-1-1623-fa.html>
- Fathi, A., Ezzati, Z., & Dimashqi, Z. (2021). Psychological damage caused by the coronavirus disease (COVID-19) on the community level: prevention and improvement strategies, 11th National Conference on Psychology, Educational and Social Sciences, Babylon. (in Persian)

- Mousavi, R. (2019). The role of municipal cultural measures in increasing the social vitality of citizens in the post-corona era, Third International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Management. (in Persian)
- Tashvighi, M., Parvaneh, P., & Aghamiri, S. (2021). Psychological interventions and characteristics affecting COVID-19 and its resulting Psychopathology: A systematic review study. *Rooyesh*, 10(4), 197-206. (in Persian) <http://dorl.net/dor/20.1001.1.2383353.1400.10.4.14.0>
- Yaghoubi, H., & Hashemi, S. M. (2021). The Effect of Art Therapy on the Inner Child, *Quarterly Journal of Art and Aesthetic Studies*, 1(2), 87-78. (in Persian)
- Mardani, F. , Shafi Abadi, A. , & Jafari, A. (2020). The Effectiveness of Painting Therapy on Anxiety in Children with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Journal of Applied Family Therapy*, 1(2), 68-85. (in Persian) <https://doi.org/10.22034/aftj.2020.119462>
- Houshmand Vaziri, R. (2019). The effectiveness of art therapy on aggression caused by the state of stagnation and quarantine due to the spread of the coronavirus in children between 6 and 10 years old, Second Congress of New Findings in the Field of Family, Mental Health, Disorders, Prevention and Education, Tehran. (in Persian)
- hakak khadem, F., & seyed ahmadi zavieh, S. S. (2019). (visual arts) in improving negative symptoms in schizophrenia patients at Ahebba center. *Psychology of Exceptional Individuals*, 9(33), 97-116. (in Persian) <https://doi.org/10.22054/jpe.2019.31038.1753>
- Jafari Kahkha, S. (2017). The effectiveness of expressive group art therapy on resilience, emotion regulation, and mental health of addicts in the process of quitting, Master's thesis, University of Sistan and Baluchestan, Faculty of Literature and Humanities. (in Persian)
- Torabi zonouz, S., ghasemitabegh, F., Ghorani, A., ebrahimi sadr, F., Mahmoud Alilou, M., & Pak, R. (2020). Psychological impacts of new coronavirus disease- Review Paper. *Rahyaft*, 30(3), 37-52. (in Persian) <https://doi.org/10.22034/rahyaft.2021.10337.1108>
- Havsteen-Franklin, D., Tjasink, M., Kottler, J. W., Grant, C., & Kumari, V. (2020). Arts-based interventions for professionals in caring roles during and after crisis: a systematic review of the literature. *Frontiers in Psychology*, 3528. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.589744>
- Giordano, F., Rutigliano, C., De Leonardis, F., Rana, R., Neri, D., Brienza, N., & Santoro, N. (2021). Covid-19 and absence of music therapy: Impact on mother-child dyad during invasive procedures in pediatric oncology. *The Arts in Psychotherapy*, 75, 101839. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2021.101839>
- Lakh, E., Shamri-Zeevi, L., & Kalmanowitz, D. (2021). Art in the time of corona: A thematic analysis. *The Arts in Psychotherapy*, 75, 101824. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2021.101824>
- Basilaia, G., & Kvavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4), 10. <https://doi.org/10.29333/pr/7937>
- Dhawan, S. (2020). Online learning: A panacea in the time of COVID-19 crises. *Journal of Educational Technology*, 49(1), 5–22. <https://doi.org/10.1177/0047239520934018>
- Doucet, A., Netolicky, D., Timmers, K., & Tuscano, F. J. (2020). Thinking about pedagogy in an unfolding pandemic (An Independent Report on Approaches to Distance Learning during COVID-19 School Closure).

- Work of Education International and UNESCO.
https://issuu.com/educationinternational/docs/2020_research_covid-19_eng
- Farshidnik, F. (2020). Social responsibility of the artist and the critical function of art in the face of natural disasters (Case study: Artistic programs after Hurricane Katrina in the United States. *Sociology of Art and Literature*, 1 (2), 79–10. doi: 10.22059/jsal.2021.333177.666094
- Ravichandran, P., & Shah, A. K. (2020). Shadow pandemic: Domestic violence and child abuse during the COVID-19 lockdown in India. *International Journal of Research in Medical Sciences*, 08(08), 3118. <https://doi.org/10.18203/2320-6012.ijrms20203477>
- Rider M. The rhythmic language of health and disease. St. Louis: MMB Music; 1997.
- Shohani, N., Kozegar Kalj, L., Darabi, S., & Yousefi Babadi, S. (2022). Pandemic Covid-19 (Corona); Tehran's resilience against it. *Journal of Spatial Analysis Environmental Hazards*, 9 (1), 215–232. doi: 10.1001.1.24237892.1401.9.1.12.8
- Sintema, E. J. (2020). Effect of COVID-19 on the performance of grade 12 students: Implications for STEM education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 16(7). <https://doi.org/10.29333/ejmste/7893>
- Subedi, S., Nayaju, S., Subedi, S., Shah, S. K., & Shah, J. M. (2020). Impact of e-learning during COVID-19 pandemic among nursing students and teachers of Nepal. *International Journal of Science and Healthcare Research*, 5(3), 9.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L. & Ho, CS. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *Int J Environ Res Public Health*, 17,1729. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051729>
- Sabol, F. R. (2017). Art education: A civil right denied? *Art Education*, 70(4), 9–11. <https://doi.org/10.1080/00043125.2017.1317546>
- Schwartz, S. (2020). Round-the-clock communication is exhausting teachers. <https://www.edweek.org/ew/articles/2020/07/22/round-the-clock-communication-is-exhaustingteachers.html>
- Khazaei, M., & Naghibi, S. A. (2023). Exploring factors affecting the community participation in the management of the Covid-19 crisis. *Iranian Journal of Health Education & Promotion*, 11(2), 1-15
- Kobasa, D, Takada, A, Shinya, K. (2004). Enhanced virulence of influenza A viruses with haemagglutinin of the 1918 pandemic virus. *Nature*, 431, 703-707. <https://doi.org/10.1038/nature02951>
- Johnson, NP, Mueller, J. (2002). Updating the account of global mortality of the 1918-1920 “Spanish” influenza pandemic. *Bull Hist Med*, 76, 105-115. <https://doi.org/10.1353/bhm.2002.0022>
- Parlapani, E, Holeva, V, Voitsidis, P, Blekas, A, Gliatas, I, Porfyri, G.N, Golemis, A, Papadopoulou, K, Dimitriadou, A, & Chatzigeorgiou, A.F. (2020). Psychological and Behavioral Responses to the COVID-19 Pandemic in Greece. *Front. Psychiatry*, 11, 821. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.00821>
- Peppou, L.E., Economou, M., Skali, T. & Papageorgiou, C. (2021). From Economic Crisis to the COVID-19 Pandemic Crisis: Evidence from a Mental Health Helpline in Greece. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 271, 407–409. <https://doi.org/10.1007/s00406-020-01165-4>

- Nelson, C. L. (2010). Meeting the needs of urban students: Creative arts therapy in Jersey City public schools. *Art Therapy*, 27(2), 62-68. <https://doi.org/10.1080/07421656.2010.10129711>
- Zarobe, L., Bungay, H., & Clift, S. (2021). The role of arts activities in developing resilience and mental wellbeing in children and young people: a rapid review of the literature. *Perspectives in Public Health*, 141(6), 333-343.

